

ที่ สศ ๐๐๐๑/๐๓๗

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
๑๒๘ อาคารพญาไทพลาซ่า ถนนพญาไท กทม. ๑๐๔๐๐

๑๕ มกราคม ๒๕๕๘

เรื่อง ความเห็นและข้อเสนอแนะของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เรียน นายกรัฐมนตรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย ความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ แนวทางการตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายให้
เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๕๐

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินพันธกิจหลักเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่
การแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ หมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช
๒๕๕๐ โดยสภาที่ปรึกษาฯ เห็นว่า นับตั้งแต่รัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดกฎ กติกาความ
สัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกัน ให้เป็นหลักประกันแห่งสิทธิ เสรีภาพ และ
ความเท่าเทียมกันในฐานะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความคุ้มครอง และการ
ตรากฎหมายรองรับเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๕๐ จึงได้มอบหมายให้
คณะทำงานสังเคราะห์ยุทธศาสตร์ของสภาที่ปรึกษาฯ ดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาตรวจสอบ
สังเคราะห์ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในมาตราต่างๆ ที่มีสาระสำคัญกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และความ
เป็นอยู่ของประชาชน เพื่อดำเนินการให้เป็นไปในแนวทางตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

สภาที่ปรึกษาฯ ในคราวประชุม เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๔ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ได้พิจารณาและเห็น
ชอบให้เสนอความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับ แนวทางการตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายให้เท่า
เทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๕๐ เสนอต่อรัฐบาล เพื่อ
ประกอบการพิจารณาดำเนินการตรากฎหมายใหม่ และปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเก่า ให้มีความสอด
คล้องกับนวัตกรรมแห่งสิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๕๐ สรุปได้ดังนี้
(รายละเอียดปรากฏตามสิ่งที่ส่งมาด้วย)

๑. ภาพรวม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดบทบัญญัติการรับรองสิทธิและ
เสรีภาพของประชาชนไว้อย่างกว้างขวาง ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมืองการปกครอง และ
กระบวนการยุติธรรมตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตราต่างๆ เพื่อการรองรับสิทธิ เสรีภาพ และ
ตามหลักความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แม้รัฐธรรมนูญได้ประกาศใช้มา ๗ ปีแล้ว แต่การดำเนินการ
ผลักดันกฎหมาย เพื่อรองรับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญมาตราต่างๆ ยังมีความก้าวหน้าไม่เท่าที่ควร ส่ง
ผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งยังมีบทบัญญัติของกฎหมายหลายฉบับ
ที่ควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้มีการบังคับใช้เป็นการทั่วไปโดยไม่เลือกปฏิบัติ

๒. ข้อเสนอแนวทางการตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายให้เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

๒.๑ ดำเนินการตรากฎหมายรองรับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันตามลำดับความ
สำคัญของมาตราต่าง ๆ ดังนี้

๒.๑.๑ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๓๐ เพื่อรองรับสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค
ของบุคคลในด้านกฎหมาย สิทธิความเท่าเทียมกันทางเพศ และไม่เกิดปัญหาการเลือกปฏิบัติ ที่มีสาเหตุ

เนื่องจากความแตกต่างเรื่องถิ่นฐาน เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สถานภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง รวมทั้งพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎและข้อบังคับต่างๆ ที่ยังมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๓๐ ด้วย

๒.๑.๒ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๔๖ เพื่อรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่นให้มีส่วนร่วมในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตนเอง

๒.๑.๓ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๕๖ เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การคุ้มครอง รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาล หากจะดำเนินโครงการใดๆ ที่จะกระทบกับสิ่งแวดล้อม

๒.๑.๔ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๒๕๐ เพื่อรองรับบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รับผิดชอบในการจัดการ บำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในและนอกเขตพื้นที่ในกรณีที่มีผลกระทบต่อสุขอนามัยของประชาชนที่อยู่อาศัย

๒.๑.๕ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๖๐ เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่รัฐในการปฏิบัติงานที่อาจจะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน

๒.๑.๖ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๕๗ เพื่อรับรองสิทธิของผู้บริโภคให้ได้รับการคุ้มครองด้วยการส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้บริโภคจัดตั้งองค์กรอิสระ ทำหน้าที่และประสานการดำเนินงานกับภาครัฐที่มีอยู่ และการให้ความเห็นในการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับ และความเห็นในการกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค

๒.๑.๗ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๕๓ วรรค ๑ เพื่อให้ความคุ้มครองเด็กและบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรง เนื่องจากความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การทำงาน ด้านจิตใจ ฯลฯ เป็นมาตรการทางสังคมให้ความคุ้มครองความช่วยเหลือ การดูแลฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็กและการต่อต้านการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อเด็กและบุคคลในครอบครัว

๒.๑.๘ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๗๖ เพื่อเป็นกฎหมายแม่บทที่ส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ

๒.๑.๙ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๕๙ เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลในการทราบข้อมูลและให้รัฐรับฟังความคิดเห็นก่อนการอนุมัติ หรือการดำเนินโครงการ/กิจกรรมที่อาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้ส่วนเสียของตนเองหรือของชุมชน

๒.๑.๑๐ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๕๕ เพื่อรับรองสิทธิของคนพิการที่จะได้รับความช่วยเหลือและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวก และความช่วยเหลือต่างๆ จากรัฐ

ทั้งนี้ การร่างกฎหมายทุกฉบับ ควรผ่านกระบวนการทางสังคม เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจและรู้สึกเป็นเจ้าของในกฎหมายนั้นร่วมกัน โดยรัฐถือเป็นหน้าที่ในการเผยแพร่เมื่อกฎหมายได้รับการผลักดันแล้ว

๒.๒ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่มีสาระสำคัญกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคตามบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ พุทธศักราช ๒๕๔๐ ดังนี้

๒.๒.๑ ปรับปรุงกฎหมายที่มีผลกระทบต่อความไม่เสมอภาคของบุคคล ทั้งในทางกฎหมาย ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ และความไม่เสมอภาคให้สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๓๐ ดังนี้

๑) พระราชบัญญัติยกเว้นความผิดทางอาญา ให้แก่ผู้นำอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือ เครื่องวัดถูระเบิด ที่ไม่ได้รับอนุญาต หรือที่กฎหมายห้ามออกใบอนุญาตมามอบให้แก่ทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๖ มาตรา ๓ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ ซึ่งถือว่าบุคคลในสถานะอย่างเดียวกัน ควรได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกัน

๒) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บทบัญญัติ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว ได้แก่ มาตรา ๑๔๔๕ มาตรา ๑๕๑๖ และมาตรา ๑๕๑๖ (๑) เหตุหย่า ประมวลกฎหมายอาญาบทบัญญัติ มาตรา ๒๗๖ และ ๒๗๗ ว่าด้วยความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ได้บัญญัติเฉพาะกรณีชายเป็นผู้กระทำ และพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ มาตรา ๙ ซึ่งกฎหมายดังกล่าว ยังเป็นการเลือกปฏิบัติจากเหตุแห่งพฤติกรรมอย่างเดียวกัน ควรปรับปรุงแก้ไขให้เกิดสิทธิเป็นการทั่วไปเท่าเทียมกัน ทั้งในทางกฎหมายและทางเพศ

๒.๒.๒ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ปฏิบัติต่อคนพิการอย่างไม่เสมอภาค จากการอ้างสภาพทางกาย หรือสภาพที่จะไม่ได้รับสิทธิตามกฎหมายจากรัฐ เพื่อให้คนพิการได้รับการรับรองสิทธิเหมือนกับบุคคลทั่วไป

๒.๒.๓ ปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเด็ก เยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๔๘ ว่าด้วยเขตอำนาจศาลคดีเด็กและเยาวชน เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน

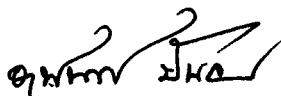
๒.๒.๔ พิจารณาทบทวนการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดภาคใต้ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ. ๒๕๘๙ เกี่ยวกับครอบครัวและมรดก โดยให้ถือการปฏิบัติแก่อิสลามศาสนิกเป็นการทั่วไป

๒.๒.๕ ปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่กำหนดคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามของผู้ขอใบอนุญาต ให้มีความชัดเจน เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้เป็นแนวทางและหลักเกณฑ์การวินิจฉัยออกใบอนุญาต

๒.๒.๖ ปรับปรุงกฎหมายที่อ้างเหตุแห่งสถานะทางเศรษฐกิจของบุคคล นำมากำหนดเป็นคุณสมบัติหรือลักษณะต้องห้ามการเป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย เช่น พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ มาตรา ๓๐ (๙) พระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๑๘ มาตรา ๑๙ (๔) พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๐๓ มาตรา ๑๙ ตี (๓) ฯลฯ ซึ่งยังมีเนื้อหาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลให้มีความสอดคล้องตามรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา หากผลการพิจารณาเป็นประการใด ขอได้โปรดแจ้งให้ทราบ ในโอกาสแรกด้วย จักขอบคุณยิ่ง

ขอแสดงความนับถือ

(นายอานันท์ ปันยารชุน)

ประธานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

สำนักงานสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

โทร. ๐-๒๖๑๒-๙๑๖๗

โทรสาร ๐-๒๖๑๒-๖๙๕๓

ความเห็นและข้อเสนอแนะ

แนวทางการตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายให้เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

๑. ความเป็นมา

สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ดำเนินพันธกิจหลักเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ หมวด ๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ โดยสภาที่ปรึกษา เห็นว่านับตั้งแต่รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ได้กำหนดกฎ กติกา ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและประชาชน และระหว่างประชาชนด้วยกัน ให้เป็นหลักประกันแห่งสิทธิเสรีภาพและความ เท่าเทียมกันในฐานะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเป็นแนวทางในการให้ความคุ้มครอง และการตรากฎหมายรองรับ ให้เป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งรัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐

คณะทำงานสังเคราะห์ยุทธศาสตร์ของสภาที่ปรึกษา จึงได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษา ตรวจสอบ สังเคราะห์บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ในมาตราต่าง ๆ ที่มีสาระสำคัญกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ และความ เป็นอยู่ของประชาชน เพื่อดำเนินการให้เป็นไปในแนวทางตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ

พันธกิจหลักเชิงยุทธศาสตร์ เพื่อการดำเนินงาน ตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ หมวด ๕ โดย สภาที่ปรึกษา ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ภายใต้โครงการสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การดำเนินงานของ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๕-๒๕๕๗) เรื่อง การตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมาย ให้เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ เพื่อติดตามตรวจสอบ

๒. การดำเนินงานของสภาที่ปรึกษา

สภาที่ปรึกษา โดยคณะทำงานสังเคราะห์ยุทธศาสตร์ของสภาที่ปรึกษา ได้ดำเนินการศึกษาวิจัย เชิงคุณภาพ ภายใต้โครงการสังเคราะห์ยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (๒๕๕๕-๒๕๕๗) โดย (๑) ศึกษา ตรวจสอบ บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ (๒) สังเคราะห์ บทบัญญัติที่มีสาระกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ ความเป็นอยู่ของประชาชน และบทบัญญัติที่ให้อำนาจการ ตรากฎหมายให้สอดคล้องกับบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน และ (๓) สัมมนาระดมความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้มีประสบการณ์ด้านกฎหมาย และเครือข่ายภาคประชาคมและองค์กรต่างๆที่เกี่ยวข้อง ประมวลผล จัดทำ ความเห็นและข้อเสนอแนะแนวทางการตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายให้เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

๓. วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นข้อมูลเสนอต่อรัฐบาล ประกอบการพิจารณาดำเนินการให้เป็นไปในแนวทางตามบทบัญญัติ รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ ต่อไป

๔. ข้อเสนอแนะ แนวทางการตรากฎหมายและการบังคับใช้กฎหมายให้เท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุด เป็นกรอบการใช้อำนาจรัฐและหลักประกันสิทธิ เสรีภาพของประชาชน เพื่อให้ความคุ้มครอง และให้อำนาจในการปรับปรุงแก้ไข หรือตรากฎหมาย เพื่อบรรเทาปัญหาหรือบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ในมาตราต่างๆ ให้นำไปสู่การบังคับใช้เป็นการทั่วไปอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

ปัจจุบัน รัฐธรรมนูญได้ประกาศใช้มา ๗ ปีแล้ว แม้ว่ากฎหมายส่วนใหญ่จะมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ยังมีบทบัญญัติของกฎหมายบางฉบับที่มีเนื้อหาจำกัดสิทธิ เสรีภาพของประชาชน

ที่ควรพิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ความสอดคล้องตามนวัตกรรมแห่งสิทธิ เสรีภาพของรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การผลักดันกฎหมายใหม่ เพื่อรองรับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญในมาตราต่างๆ ที่มีการกำหนดไว้ให้มีผลบังคับใช้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ดังนี้

๔.๑ **ดำเนินการตรากฎหมายใหม่ รองรับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ตามลำดับความสำคัญของมาตราต่างๆ ดังนี้**

๔.๑.๑ **เร่งพิจารณาปรับปรุงแก้ไขกฎหมาย กฎและข้อบังคับต่างๆ ที่ยังมีผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๓๐ ให้ความเสมอภาคของบุคคลในด้านกฎหมาย สิทธิความเท่าเทียมกันทางเพศ และไม่เกิดปัญหาการเลือกปฏิบัติที่มีสาเหตุเนื่องจากความแตกต่างเรื่องถิ่นฐาน เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สถานภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมือง ให้ประชาชนพึงได้รับสิทธิในฐานะมนุษย์ที่พึงได้รับความเคารพและความเป็นธรรม**

๔.๑.๒ **บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๖ เพื่อรับรองสิทธิของชุมชนท้องถิ่น เป็นกฎหมายแม่บทส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการจัดการ การบำรุงรักษาและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในท้องถิ่นของตนเอง เพื่อประโยชน์ต่อชุมชนในท้องถิ่นและการพัฒนาอย่างยั่งยืน**

๔.๑.๓ **บทบัญญัติรัฐธรรมนูญมาตรา ๕๖ เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมทั้งรัฐและชุมชน ให้เข้ามามีบทบาทในการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และในการคุ้มครอง ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลที่จะต้องศึกษาผลกระทบสิ่งแวดล้อม หากจะดำเนินโครงการใดๆ ที่จะกระทบกับสิ่งแวดล้อม โดยกำหนดให้มีองค์กรอิสระให้ความเห็นประกอบการศึกษาที่จะเกิดขึ้นกับประชาชน ทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งมาตราดังกล่าว มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายสำคัญ อื่นหลายฉบับ อาทิ พ.ร.บ.ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ. ๒๕๔๔ และ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๗ ฯลฯ**

๔.๑.๔ **บทบัญญัติรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๒๙๐ เพื่อรองรับบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตามกฎหมายกำหนดไว้แล้ว เข้ามารับผิดชอบในการจัดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งในและนอกเขตพื้นที่ในกรณีที่มีผลกระทบต่อสุขอนามัยของประชาชนที่อยู่อาศัย มาตราดังกล่าว มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับมาตรา ๔๖ และ ๕๖ ในการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในเขต/นอกเขตตามที่กฎหมายกำหนดไว้ การตรากฎหมายรองรับทั้งสามมาตราดังกล่าว จะนำไปสู่บูรณาการของการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่อย่างยั่งยืน**

๔.๑.๕ **บทบัญญัติรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๖๐ เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลมีส่วนร่วมในกระบวนการพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐในการปฏิบัติงานที่อาจจะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของตน ซึ่งเป็นการให้ความคุ้มครองสิทธิ สนับสนุนการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และการมีส่วนร่วมของประชาชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ**

๔.๑.๖ **บทบัญญัติรัฐธรรมนูญฯ มาตรา ๕๗ เพื่อรับรองสิทธิของประชาชนทุกคนเป็นผู้บริโภคที่ได้รับการคุ้มครอง ด้วยการ ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้บริโภค จัดตั้งกลไกในรูปขององค์กรอิสระ (แยกออกจากหน่วยราชการสำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค) ทำหน้าที่ประสานการดำเนินงานกับภาครัฐที่มีอยู่ และการให้ความเห็นในการตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับ มาตรการต่างๆ เพื่อคุ้มครองผู้บริโภค ทำให้การคุ้มครองผู้บริโภคเป็นไปอย่างกว้างขวางและมีความคล่องตัวทั้งการแก้ไขปัญหาและการป้องกัน**

๔.๑.๗ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๓ วรรค ๑ เพื่อให้ความคุ้มครองเด็กและบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรง เนื่องจากความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เรื่องส่วนตัว แต่เป็นเรื่องที่ส่งผลกระทบต่อทั้งด้านเศรษฐกิจ การทำงาน ด้านจิตใจ ฯลฯ กฎหมายดังกล่าวจะเป็นมาตรการทางสังคมด้านการให้ความคุ้มครอง ความช่วยเหลือ การดูแลฟื้นฟูสภาพจิตใจเด็ก และการต่อต้านการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อเด็กและบุคคลในครอบครัว รวมทั้ง เป็นการส่งเสริมความรัก ความอบอุ่นในครอบครัวที่พึ่งมีต่อกัน ซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญของการแก้ปัญหาต่างๆ ในสังคม

๔.๑.๘ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๗๖ เพื่อเป็นกฎหมายแม่บท ส่งเสริมบทบาทและการมีส่วนร่วมของประชาชน ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้ง การตรวจสอบการใช้อำนาจอธิปไตย การออกกฎหมายดังกล่าวจะส่งผลให้ทุกภาคส่วนของสังคมเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ และเป็นแนวทางที่รัฐจะต้องสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดขึ้นด้วย

๔.๑.๙ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๙ เพื่อรับรองสิทธิของบุคคลในการทราบข้อมูลและให้รัฐรับฟังความคิดเห็น ก่อนการอนุมัติหรือการดำเนินโครงการ/กิจกรรมอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย คุณภาพชีวิตหรือส่วนได้ส่วนเสียของตนเองหรือของชุมชน

๔.๑.๑๐ บทบัญญัติรัฐธรรมนูญ มาตรา ๕๕ เพื่อรับรองสิทธิของคนพิการที่จะได้รับความช่วยเหลือและได้รับสิ่งอำนวยความสะดวกและความช่วยเหลือต่างๆ จากรัฐ การผลักดันกฎหมายดังกล่าว จะมีผลต่อการให้ความคุ้มครองและความช่วยเหลือแก่คนพิการหรือทุพพลภาพ จากเดิมที่ช่วยเหลือในเชิงสาธารณะเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้พิการหรือทุพพลภาพมั่นใจในสถานภาพที่เกิดมาไม่ได้ถูกทอดทิ้ง รวมทั้ง ยังจะช่วยสร้างเสริมศักยภาพของคนพิการให้เป็นประโยชน์ต่อสังคมได้เต็มที่

ทั้งนี้ การร่างกฎหมายทุกฉบับควรผ่านกระบวนการทางสังคม เพื่อให้ให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียได้เรียนรู้ร่วมกัน และระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อมิให้เกิดปัญหาการละเมิดสิทธิของประชาชน ทั้งโดยตั้งใจหรือไม่ตั้งใจจากกฎหมายซึ่งจะมีผลบังคับใช้เป็นการทั่วไป โดยรัฐถือเป็นหน้าที่ในการเผยแพร่ควรประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ทุกฝ่ายเข้าใจและรู้สึกเป็นเจ้าของในกฎหมายนั้นร่วมกัน

๔.๒ ปรับปรุงแก้ไขบทบัญญัติของมาตราในกฎหมายที่ยังไม่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้มีผลเป็นการบังคับใช้ทั่วไป โดยไม่เลือกปฏิบัติ มีดังนี้

๔.๒.๑ ปรับปรุงกฎหมายที่มีผลกระทบต่อความไม่เสมอภาคของบุคคล ทั้งทางกฎหมาย ความไม่เท่าเทียมกันทางเพศ ความไม่เสมอภาคต่อคนพิการ ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ดังนี้

๑) พระราชบัญญัติยกเว้นความผิดทางอาญา ให้แก่ผู้นำอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือเครื่องวัตถุระเบิด ที่ไม่ได้รับอนุญาต หรือที่กฎหมายห้ามออกใบอนุญาตนำมามอบให้แก่ทางราชการ พ.ศ. ๒๕๔๖ บทบัญญัติ มาตรา ๓ บัญญัติว่ามีให้ใช้บังคับแก่ผู้กระทำความผิดตามกฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน และกฎหมายว่าด้วยการควบคุม ยุทธภัณฑ์ ที่ถูกจับกุมหรือตกเป็นผู้ต้องหา ก่อนวันที่พระราชบัญญัติใช้บังคับ และอยู่ในระหว่างการสอบสวน หรือระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุด บทบัญญัติดังกล่าว ไม่ให้สิทธิแก่ผู้ที่ถูกทางราชการดำเนินคดีแล้ว แต่การดำเนินคดียังคงค้างอยู่ ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคของบุคคล เนื่องจากความไม่เสมอภาคในกฎหมายซึ่งไม่สอดคล้องกับสิทธิและเสรีภาพตามบทบัญญัติ มาตรา ๓๐ แห่งรัฐธรรมนูญ ที่ถือว่าบุคคลในสถานะอย่างเดียวกัน ควรได้รับการปฏิบัติอย่างเดียวกัน

๒) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายอาญา พระราชบัญญัติ

สัญญาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ ซึ่งที่ยังเป็นการเลือกปฏิบัติจากเหตุแห่งพฤติกรรมอย่างเดียวกัน ให้เกิดสิทธิเป็นการทั่วไปเท่าเทียมกันทั้งสองเพศ ดังนี้

(๑) ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บทบัญญัติ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว ดังนี้

- มาตรา ๑๔๔๕ บัญญัติให้เฉพาะชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่น ซึ่งได้ร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้น โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงได้หมั้นกับชายคู่หมั้นนั้นแล้ว
- มาตรา ๑๕๑๖ บัญญัติให้บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดา แม้ว่ากฎหมาย มีวัตถุประสงค์ให้สิทธิแก่บุตรไม่ใช้การรอนสิทธิก็ตาม แต่ควรบัญญัติอย่างเป็นกลาง ไม่ควรเลือกปฏิบัติเพราะเหตุแห่งเพศต่างกัน เพื่อให้บุตรสามารถเลือกใช้นามสกุลของทั้งมารดาและบิดาได้
- มาตรา ๑๕๑๖(๑) เหตุหย่า บัญญัติแต่เพียงกรณีที่มีอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่องหญิงอื่นฉันทริยา หรือภริยามีชู้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้ มิได้บัญญัติถึงพฤติกรรมเดียวกันอันเกิดจากการกระทำโดยหญิง

(๒) ประมวลกฎหมายอาญาบทบัญญัติ มาตรา ๒๗๖ และ มาตรา ๒๗๗ ว่าด้วยความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ได้บัญญัติเฉพาะกรณีชายเป็นผู้กระทำ ทั้งที่มีแนวบรรทัดฐานของคำพิพากษาศาลฎีกาว่า หญิงก็เป็นผู้กระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราได้ (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๒๕๐/๒๕๑๐ และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๓๗๔/๒๕๒๖)

(๓) พระราชบัญญัติสัญญาชาติ พ.ศ. ๒๕๐๘ บทบัญญัติ มาตรา ๙ หญิงซึ่งเป็นคนต่างด้าวแต่ได้สมรสกับผู้มีสัญชาติไทย ถ้าประสงค์จะได้สัญชาติไทย ให้ยื่นคำขอต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ตามแบบและวิธีการที่กำหนดในกฎกระทรวง บทบัญญัติดังกล่าว ไม่ได้บัญญัติการรับรองสิทธิของชายต่างด้าวที่สมรสกับหญิงไทย และประสงค์จะได้สัญชาติไทย ก่อให้เกิดความไม่เสมอกันในทางกฎหมายระหว่างชายและหญิงและแม้ว่าศาลรัฐธรรมนูญได้มีคำวินิจฉัยที่ ๓๗/๒๕๔๖ ว่าบทบัญญัติดังกล่าวไม่ถือว่าขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติ มาตรา ๓๐ แห่งรัฐธรรมนูญก็ตาม แต่ควรคำนึงถึงความสำคัญของสถาบันครอบครัว และพิจารณากำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไขของการขอสัญชาติไทยให้มีความรัดกุม ป้องกันปัญหาผลกระทบทางสังคมและความมั่นคงของประเทศ

๔.๒.๒ กฎหมายที่ปฏิบัติต่อคนพิการอย่างไม่เสมอภาค

เพื่อให้คนพิการได้รับการรับรองสิทธิเหมือนกับบุคคลทั่วไป การอ้างสภาพทางกายหรือสภาพที่จะไม่ได้รับสิทธิตามกฎหมายจากรัฐย่อมเป็นการเลือกปฏิบัติ ในพระราชบัญญัติจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. ๒๕๑๑ มาตรา ๒๒ ได้กำหนดคุณสมบัติของสมาชิกนิคมสร้างตนเองต้องเป็นผู้ที่มีร่างกายสมบูรณ์จึงสามารถเป็นสมาชิกนิคมสร้างตนเองได้ แต่ด้วยเหตุที่ การจัดตั้งนิคมสร้างตนเอง เป็นไปด้วยเหตุและวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเหลือผู้ไม่มีที่ดินทำกินของตนเอง บทบัญญัติดังกล่าว ได้บัญญัติถึงสภาพความสมบูรณ์ของร่างกาย ย่อมเป็นการขัดขวางคนพิการ ที่จะได้รับโอกาสเข้าเป็นสมาชิก และการส่งเสริมอาชีพจากรัฐได้ จึงควรแก้ไขกฎหมายดังกล่าว ด้วยการตัดข้อความหรือการใช้ถ้อยคำ ที่จะไม่ทำให้พิจารณาแต่เฉพาะสภาพร่างกายที่สมบูรณ์เพียงอย่างเดียว แต่ควรให้ความสำคัญต่อศักยภาพและความสามารถของคนพิการที่จะพัฒนาการใช้ประโยชน์ที่ดินในการเกษตรเพื่อตนเองและครอบครัวประกอบ การพิจารณาให้ความช่วยเหลือดังกล่าวด้วย

๔.๒.๓ เขตอำนาจศาลคดีเด็กและเยาวชน

พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเด็กเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๓๔ มาตรา ๕๘ ได้กำหนดให้ศาลที่มีอำนาจพิจารณาคดีธรรมดา พิจารณาคดีอาญาที่มี

ข้อกล่าวหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ในกรณีที่ไม่มีศาลเยาวชนและครอบครัวในท้องที่ ซึ่งเด็กหรือเยาวชนได้กระทำความผิดทางอาญานั้น จึงอาจส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน ผู้กระทำความผิดอาจได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน ซึ่งอาจขัดกับหลักความเสมอภาคตามบทบัญญัติ มาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญ ฉบับปัจจุบัน ควรปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้รับการคุ้มครองและการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียมกัน

๔.๒.๔ การใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดภาคใต้

พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล พ.ศ.๒๕๘๙ พระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว กำหนดให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรดก บังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยการดังกล่าว เฉพาะในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ซึ่งมีผลเฉพาะอิสลามศาสนิกในสี่จังหวัดเท่านั้น อิสลามศาสนิกในท้องที่จังหวัดอื่น ไม่อาจใช้กฎหมายในทำนองเดียวกันได้ จึงควรแก้ไขกฎหมายดังกล่าว ให้เป็นการปฏิบัติแก่อิสลามศาสนิกเป็นการทั่วไป

๔.๒.๕ คุณสมบัติผู้ขอใบอนุญาตในด้านต่าง ๆ

กฎหมายหลายฉบับได้กำหนดคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของผู้ต้องขอใบอนุญาตในด้านต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง เป็นเหตุให้พนักงานเจ้าหน้าที่ใช้ดุลยพินิจในการเลือกปฏิบัติ ส่งผลกระทบต่อสาระสำคัญของสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เช่น การใช้ถ้อยความ “ไม่เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในทางศีลธรรมอันดี” หรือ “เป็นผู้ประกอบอาชีพเป็นที่เชื่อถือ โดยแสดงหลักฐานเพื่อประกอบการพิจารณาของนายทะเบียน” การบัญญัติถ้อยความดังกล่าว ถือเป็น การนำสถานะของบุคคลไม่ว่าทางเศรษฐกิจหรือสังคม มาตัดสินสิทธิของบุคคลนั่นเอง ซึ่งในกฎหมายอาจมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้ขอใบอนุญาตดำเนินกิจการได้และไม่เป็นภัยต่อสังคม เช่น คุณสมบัติของผู้ขอใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติควบคุมกิจการเทปและวัสดุโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งกำหนดว่า “...เป็นผู้ที่ประกอบอาชีพที่น่าเชื่อถือ” โดยแสดงหลักฐาน เพื่อประกอบการพิจารณาของนายทะเบียนตามกฎหมายกระทรวง บทบัญญัติมาตรา ๕ วรรคสอง หรือพระราชบัญญัติวิชาชีพการสัตวแพทย์ พ.ศ. ๒๕๔๕ ที่บัญญัติว่า “ไม่เป็นผู้มีความประพฤติ ซึ่งคณะกรรมการเห็นว่าจะนำมาซึ่งความเสื่อมเสียเกียรติศักดิ์แห่งวิชาชีพ” ฯลฯ การใช้ดุลยพินิจในการพิจารณาเกี่ยวกับความประพฤติเสื่อมเสียหรือไม่น่าเชื่อถือ จึงนับว่ามีความลำบากและเป็นเรื่องค่อนข้างยาก

ดังนั้น จึงควรปรับปรุงกฎหมายดังกล่าว ด้วยการแก้ไขถ้อยความเกี่ยวกับคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของผู้มาขอใบอนุญาตให้มีความชัดเจน อยู่บนพื้นฐานการอ้างอิงจากองค์กรในรูปของคณะกรรมการ ทำหน้าที่กำหนดและวินิจฉัย กฎระเบียบ ข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ หรือออกกฎกระทรวง และระเบียบ ข้อบังคับให้มีสภาพเป็นการทั่วไป เพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่ ใช้เป็นแนวทางและหลักเกณฑ์ การวินิจฉัยคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้ามของผู้มาขอใบอนุญาตแทนการใช้ดุลยพินิจ

๔.๒.๖ การเป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย

กฎหมายหลายฉบับ นำเอาเหตุของการเป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย กำหนดเป็นคุณสมบัติ หรือลักษณะต้องห้าม หรือการพ้นจากตำแหน่งของบุคคล ทั้งในกรณีที่เป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งได้ทำให้ผู้นั้นพ้นอาชีพ หรือไม่อาจกระทำการตามที่เคยได้รับอนุญาตต่อไปได้ ทั้งที่การมีอาชีพนั้น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัว หรือในกรณีที่เคยเป็นบุคคลล้มละลาย ซึ่งทำให้บุคคลนั้น ถูกตัดโอกาสที่จะประกอบอาชีพหรือขออนุญาตจากรัฐได้ ทั้งที่พ้นความเป็นบุคคลล้มละลายแล้ว การนำเอาเหตุของการเป็นบุคคลล้มละลายหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลายมาจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ เป็นการเลือกปฏิบัติเนื่องจากสถานะบุคคลในทางเศรษฐกิจ จึงควรพิจารณาทบทวน เพื่อปรับปรุงกฎหมาย

ที่เกี่ยวกับจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ โดยเหตุแห่งสถานะทางเศรษฐกิจของบุคคล ดังนี้

๑) การกำหนดคุณสมบัติของข้าราชการในพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ (บทบัญญัติมาตรา ๓๐ (๙) ผู้ที่จะเข้ารับราชการต้องไม่เป็นบุคคลล้มละลาย)

๒) พระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๑๘ (บทบัญญัติมาตรา ๑๙ (๔) พนักงานรัฐวิสาหกิจต้องไม่เป็นหรือเคยเป็นบุคคลล้มละลาย)

๓) พระราชบัญญัติจัดระเบียบราชการกระทรวงกลาโหม พ.ศ. ๒๕๐๓ (บทบัญญัติมาตรา ๑๙ ตี (๓) สมาชิกสภากลาโหมพ้นจากตำแหน่งเนื่องจากเป็นบุคคลล้มละลาย)

๔) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการครู พ.ศ. ๒๕๒๔ (บทบัญญัติมาตรา ๒๓ (๘) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัว)

๕) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภา พ.ศ. ๒๕๑๘ (บทบัญญัติมาตรา ๒๔ (๘) ไม่เป็นผู้มีหนี้สินส่วนตัว) ซึ่งทำให้บุคคลนั้นต้องออกจากราชการหรือออกจากงานหรือพ้นจากตำแหน่ง ทั้งที่ความเป็นบุคคลล้มละลายก็ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความสามารถในการปฏิบัติงานที่มีหลากหลายตำแหน่งและ หลากหลายความรับผิดชอบ

.....